

Diagnose og forestilling

af Troels Bjerrum 2009

1.0 Indledning

Begrebet brugergruppe er i socialpædagogisk perspektiv mennesker, der behøver omsorg af professionelle faglige personer for at få lindret eller afhjulpnet en problemstilling af fysisk, psykisk eller åndelig karakter. De omsorgsgivende faglige personer er pædagoger, lærere, sygehjælpere, psykologer, psykiatere, sygeplejersker mv. De er uddannet på en uddannelses skole, hvor teoretisk videnskab er central. I uddannelsen og i det videre karriere forløb tages der afsæt i teoretisk viden og begrebsdannelse, dette for at muliggøre befordrende handling. Teoridannelse er en analytisk metode til at få specifikke problemstillinger gjort almene. Dette gøres ved videnskabelig forskning og dokumentation. Den videnskabelige metode er derfor et bud på at rette generelle metoder og løsningsmodeller med baggrund i et årsags – virknings forhold mod *specifikke* behandlings problematikker.

Denne opgave har som udgangspunkt, at det er fagpersonens personlige autenticitet, der i relationer afgør, om en behandling af en bruger udføres professionelt kompetent. En meget betydningsfuld indstilling i behandling af mennesker er derfor, om fag personen gør sig det specifikke eller gør sig det generelle primær i sine antagelser.

Den omsorgsgivendes livssyn, etik og autenticitet i forhold til at have mod til at være i problemstillingen, evne til at differentiere løsningsmodeller har betydning for udfaldet af en behandling. Den professionelle fagpersons kvalitative kompetence afhænger af dennes integritet mellem evne til handling og evne til væren. Improvisation i handling er en del af det at være kompetent. Improvisation er at handle spontant i overensstemmende forhold med sag, omgivelser og kontekst. Improvisation er handling, der udtrykker graden af mestring. En handling, skabt ud af en integreret faglig personlighed i form af teori, erfaringsbaseret viden samt fornemmelse.

"Ingen problemer kan løses med den samme bevidsthed, som skabte dem."

(Albert Einstein (Lisbeth Ejlersen, 2007, s. 165))

Paradokset i den socialpædagogiske praksis er som fagperson både at kunne håndtere med faglighed om den viden en diagnose giver samt at kunne ophæve diagnosens betydnings fordom i

dialog med brugeren. Dette for at åbne, motivere nye forestillinger, skabe ny bevidsthed i den enkelte bruger og danne mulighed for, at denne selv kan forandre sig.

2.0 Problemformulering

Der ønskes en belysning af den betydning, det har i en socialpædagogisk praksis at benytte sig af sanseintegration, diagnose og stemthed.

3.0 Metode

Der inddrages viden om sanseintegration, konstruktivisme, diagnose samt stemthed. Dette diskuteres i overordnet forståelse ind i et socialpædagogisk perspektiv, idet der tages afsæt i en fænomenologisk diskurs.

4.0 Sanseintegration

Sanseintegration betyder organisering af sansning til brug. (Ayres, 2002) Sanseintegration omhandler samling af sanseindtryk til en enhed af oplevelse, forståelse, begribelighed. Adaptiv respons er et begreb for det at have meningsfuld, målrettet respons på en sanseoplevelse. (Ayres, 2002) I begrebet adaptiv respons ligger, at der udvikles en opgave til handling, at den påkrævede respons af denne handling giver positiv udgang og, at der læres noget nyt. Adaptiv respons hjælper hjernen til at udvikle og organisere sig. Adaptiv respons er en indre proces, der opnås ved leg. En leg, der får sanseintegrationen til at befordre mennesker til at kunne agere hensigtsmæssigt i forhold til omgivelserne. At organisere leg i barndommen virker derfor som styrke til at organisere sit senere liv og blive en velfungerende voksen. Succes oplevelse med at organisere og handle hensigtsmæssigt øger mod og evne til struktur og giver selvtillid til at klare udfordringerne. Den legende tilstand lægger sig til barnets erindringsspor og huskes til brug i voksen livet, når mere komplicerede udfordringer opstår.

Ayres skriver, at den sanseintegration, som viser sig i bevægelse er grundlaget for den mere komplicerede sanseintegration, der er nødvendig for læsning, skrivning og opmærksomhed. Ifølge Ayres er sansning energi, der stimulerer eller aktiverer nerveceller og sætter neurale processer i gang. Når noget er integreret, betyder det, at alle elementer arbejder sammen som én hel enhed. Mennesket oplever krop, omgivelser og ting, fordi dets hjerne har integreret sanseimpulserne til meningsfyldte former og relationer, skriver Ayres. Den samlede integration giver mening,

perspektiv og imaginær billeddannelse. En rumlig forestilling, som udgangspunkt for den fornemmelse, opfattelse mennesker handler ud fra.

Den vigtigste organisering af sanser og motorik finder sted gennem adaptiv respons af sansning. (Ayres, 2002). I tilgift fører enhver adaptiv respons til yderligere integration af sanseoplevelser, som opstår ved denne respons. En velorganiseret adaptiv respons efterlader hjernen i en større organiseret tilstand. (Ayres, 2002). Pointen ved sanseintegration og adaptiv respons er, at det er en indre styret proces i mennesket. Hos ethvert barn er der en stærk indre trang til at udvikle sanseintegration. Man behøver ikke lære børn at kravle eller rejse sig, det styrer naturen indefra, skriver Ayres.

”Uden denne indre trang til sanseintegration kunne ingen af os have udviklet sig.”

(Ayres, 2002, s. 23)

A. Jean Ayres, ergoterapeut, belyser i sin bog: “Sanseintegration hos børn”, at mangelfuld sanseintegration kan være årsag til at børn får motoriske, indlærings- og adfærdsmæssige problemer. Et barn, der er i aktivitet og bevægelse, vil hele tiden modtage og registrere en mængde sanseindtryk, som sendes til hjernen i form af elektriske impulser. Herigennem får barnet viden om dets krops og omgivers fysiske tilstand. A. Jean Ayres beskriver, at mangelfuld sanseintegration kendetegnes ved det, at hjernen har vanskelighed ved at organisere de mange sanseindtryk. Når sanseindtrykkene bliver velintegreret i hjernen, kan vi bruge dem til at forme oplevelser, adfærd og indlæring. Når informationsstrømmen er uorganiseret, bliver det svært for barnet at bruge kroppen hensigtsmæssigt. I denne uhensigtsmæssige adfærd får barnet ikke overskud til at lære nye ting, idet der mangler overskud til opmærksomhed. Et voksent menneske med god sanseintegration vil tillige være i stand til at benytte sig optimalt af sit fysiske, psykiske, følelsesmæssige og åndelige potentiale.

5.0 Perception og begreber

Tanker er et resultat af og et udtryk for begrebsdannelse. (Yoshigasaki, 2005) Det er ikke altid gennem ord, at man udtrykker begreber, det kan også ske i form af musik, dans, bevægelse, teater, malerkunst mv. Menneskers handlinger er baseret på begrebsforståelse, og man udtrykker for det meste sine begreber med handling. Tanker er kun én måde at udtrykke begreber på. I vores dagligdag er tanker og ord ofte benyttet som definition på begreber. I skolen lærer vi at tænke

logisk, hvilket har den betydning, at vi lærer at følge en logisk tanke progression. Ifølge Kenjiro Yoshigasaki bliver begreber undfanget og ikke aktivt tænkt. Han sammenligner det med, når ordene kommer frem på en computer skærm, så har computeren allerede gjort arbejdet. Således kan man forstå, at når en tanke opstår, så har hjernen allerede begrebsdannet.

”Det er derfor, at det er en illusion at tænke for at skabe en tanke.” (Kenjiro Yoshigasaki, 2005)

Alt, hvad man kan gøre omkring tanker, er at opfatte. (Yoshigasaki, 2005) Forståelse vil sige at give orden eller organisation til sin perception. Når en ny tanke, et nyt begreb opstår, bliver det en ny del af ens perception, idet at begrebsdannelsen ændrer på opfattelsen af verden. Jo bedre man udtrykker begreber, desto større er chancen for at udvikle nye begreber. En samhörig proces, hvor perception danner grundlag for at skabe begreber og hvor begreber indgår i perceptionen, det vil sige opfattelsen af den sansede verden.

Perception er altid uden tanke, valg eller beslutning, hvorimod erkendelse er et valg. Man erkender noget gennem navne eller billeder og man giver det navn i form af: hest, hund, kærlighed, had mv. Når man erkender en bevægelse, gøres det gennem billeder og således er et passende indre billede, en fantasi, en forestilling til stor hjælp for at lære sig en krops bevægelse. (Yoshigasaki, 2005). Så længe vi lever, opfatter vi, uanset om man ønsker det. Når man erkender og samtidig mister evnen til perception bliver ens krop destabiliseret. Ifølge Kenjiro Yoshigasaki er kroppens stabilitet og bevægelse et samlet resultat af perception og erkendelse. Man kan forstå forholdet mellem perception og erkendelse ved at sammenligne forholdet mellem rum og objekt. Man erkender objekter og opfatter rum. Som rummet dannes af objekters afgrænsning, således er perception ledet af begreber. Handling afhænger af perception hvert eneste øjeblik. (Yoshigasaki, 2005)

5.1 Forestilling, perception og begribelighed

Verden er forestilling skriver Arthur Schopenhauer. Forestilling kan tænkes som det værdisæt, det personlige paradigme (imagination), der ligger til grund i et menneske for enhver perception og handling. Perception er et subjektivt opfattelses perspektiv af verden, der i ovennævnte teoridannelse er dannet på en slags personlig klangbund, et værdisæt, en forestilling. Der er begribelighed, der er håndterbarhed og der er meningsfuldhed skriver Antonovsky i Helbredets

mysterium. I denne terminologi er det meningsfuldheden, der kan ses som værende primær i forhold til handling.

Eksempel: En bevægelse, hvor kroppen bøjer sig mod jorden får betydning, når man f.eks. samler en blyant op eller, når man forestiller sig, at man samler en blyant op. Begge handlinger har meningsfuldhed. Når man bøjer sig i uvished, tvivl og ligegyldighed er meningen diffus, hvilket bevægelsen også bærer præg af.

Det er den klare forestilling, den klare intension, som har afgørende betydning for en bevægelses og en handlingens karakter af helhed og styrke. Det pædagogiske spørgsmål er derfor, hvorledes mening formidles, motiveres til mennesker med sociale problemstillinger, så de opnår personlig meningsfuldhed tilmed at skabe sig meningsfulde handlinger, adaptiv respons. Jette Fog skriver om livstemaer. (Jette Fog, 1998). Livstema er ifølge Jette Fog den opfattelse et menneske har af sig selv og handler ud fra. Et livstema kan ses som et slags psykologisk tæppe af tematiske baggrunde, der ligger til grund for handlinger af ubevidst art.

Eksempel: Et menneske, der har oplevet dyb mistillid kan opfatte på den baggrund, at mistillid kan blive et gennemgående tema i hver handling i forhold til relationer. En sådan forestilling kan blive en virkelighedsopfattelse, der søges bekræftet, således at handlinger skabes i det mønster, at mistillid kan opstå.

6.0 Diagnosebegrebet

Begrebet diagnose har den betydning, at et menneske bliver bestemt i en forklaringsmodel således, at der fastsættes en antagelse om dette menneske i forhold til afvigelse, sygdom eller skadesvirkning. Ved hjælp af diagnose kan man lave en bestemmelse af personlighedsegenskaber, intelligens, læse-skrive vanskeligheder eller andre problemstillinger. Afhængig af formålet kan en diagnose søge at give oplysninger om sygdommens årsager (ætiologi-diagnose), beskrive symptomer (symptom-diagnose) eller give oplysninger, der sigter mod behandling (behandlings diagnose). En diagnose gives af en fag person som en midlertidig eller permanent forklaring på et problem, et sygdomsfænomen. Denne fag person giver på baggrund af sin uddannelse, erfaring og personlige afklaring en 'objektiv' vurdering, en diagnose. Derved begrebsdannes klientens problem med en afklarende diagnose som baggrund for videre behandling. Diagnose er en forklaringsmodel,

en objektivisering med sproglig udgangspunkt i det paradigme, som præger de fag personer, der skaber diagnosen. En behandlingsmetode på baggrund af en diagnose, tager ligeledes afsæt i det paradigme, som diagnosen udspringer af.

6.1 Konstruktion

Allan Dreyer Hansen og Karina Sehested skriver om social konstruktivisme (Hansen og Sehested, 2003). Her nævnes Karl Popper, der kritiserede den positivistiske videnskab ved det, at man aldrig kan udlede et universelt udsagn af et endeligt antal faktiske observationer. Man kan ikke udelukke, at det, man holder for sand viden ikke bliver falsificeret af senere opdagelser. Dermed er forestillingen om sand viden problematiseret og afgrænsning mellem videnskab og ikke videnskab gjort kompliceret. Hansen og Sehested nævner Thomas S. Kuhn og påpeger, at enten må man fastholde videnskabens metodekriterium og konkludere, at videnskab ikke eksisterer substantielt eller også må man acceptere, at afgrænsningsproblemet mellem videnskab og ikke videnskab er yderst kompliceret, idet det ikke er muligt at finde positive kriterier, som entydigt kan etablere afgrænsning, altså sætte videnskab som garant for sand og falsk udsagn. Paul K. Feyerabend konkluderer ifølge Hansen og Sehested, at videnskab er en praksis, der ikke er funderet i noget dybereliggende princip eller i ensartede procedurer i form af metodiske forskrifter. Forskrifter der kan sikre en praksis videnskabelighed.

Derudaf kommenterer Allan Dreyer og Karina Sehested, at der i videnskab er et uoverstigeligt element af konstruktion involveret. Når de enkelte praksisser ikke lader sig føre tilbage til en entydig grund, der kan fortælle videnskabsmanden, hvordan han eksakt skal gå frem for at være videnskabelig, opstår der ifølge forfatterne en afstand, der kun kan overkommes gennem udfyldning med 'et noget', som ikke kan føres tilbage til en egentlig videnskabelighed. Dette 'noget' er: konstruktion. Forfatterne konkluderer, at hvis videnskaben har indeholdt konstruktion i sig, gør det sig også gældende for alle andre sociale praksisser. Allan Dreyer og Karina Sehested påpeger, at enhver social praksis er historisk specifik, fordi der ikke er nogen ultimative essenser, nødvendigheder, der dikterer, hvordan den sociale praksis skal formes. Dette fravær af essens, at der ikke er nogen eksakt viden om, hvorledes social praksis må formes, er det, der gør social praksis til en konstruktion.

Konstruktivisme er resultatet af kritikken af, at videnskaben ikke korresponderer med tingenes egentlige essens, men har sandhedsværdi på baggrund af et sæt af historisk specifikke termer. Hvis disse termer er vores og ikke tingens egen, så er der konstruktion involveret i enhver omgang med den ydre verden, omverden. Problemet med dette argument er, at det herefter ikke holder at identificere fænomener som det, moderne videnskab konstruerer dem til at være.

Konstruktivismen påpeger, at det punkt eller den position, hvorfra vurderinger finder sted, aldrig kan være universelle. Domme og vurderinger er altid bundet til et sæt af konkrete historiske betingelser, der ikke kan ledes tilbage til uantastede funderinger. (Hansen og Sehested, 2003).

Videnskabens udvikling sker i spring. Thomas S. Kuhn peger på overgangen fra den newtonske fysik til Bohrs kvantemekanik og Einsteins relativitetstester. Her skete der et radikalt brud med det, man tidligere opfattede som fysikkens tradition. Synet på naturen blev ændret. (Wenneberg, 2002)

Søren B. Wenneberg peger på, at forskernes arbejde og verdensbillede inden for normal videnskabelighed hviler på normer. Normer og regler, der meget ofte er implicite og udgør en tavs viden hos den enkelte forsker. (Wenneberg, 2002) Denne tavse viden er ifølge Kuhn blevet

socialiseret gennem forskerens uddannelse. Kuhn skabte tesen om inkommensurable paradigmer, en tese, der antyder, at når forskellige grupper arbejder inden for forskellige paradigmer, så har de et forskelligt virkelighedssyn. De kan derfor ikke finde et fælles udgangspunkt for en bestemmelse af, hvad det empiriske materiale er. Paradigmerne er usammenlignelige, de er inkommensurable.

Kuhns pointe er, at sådanne grundlæggende forskelligheder også i høj grad er indeholdt i selve naturvidenskaben. Wenneberg sammenligner fænomenet i kraft af en tegning. (Wenneberg, 2002)

En tegning, der i samme streg kan forestille både en antilope og en stork alt efter, hvilket perspektiv beskueren vælger at antage. Tegningens to forskellige perspektiver kan ikke opretholdes på samme tid, og således kan man ikke se både stork og antilope på en gang. Derved illustreres

Kuhns opfattelse af, hvordan fysikere og andre forskere ser verden. Enten ser de storken eller også ser de antilopen. Der er ingen mellemposition mellem perspektiverne, der gør det muligt at tale på

tværs af de to forskellige opfattelser, altså se begge perspektiver på samme tid. Verdens mange paradigmer er inkommensurable og findes der ingen tilgang til virkeligheden, der er uafhængig af

paradigmet, perspektivet der ser, så kan virkeligheden ikke være den sidste dommer. (Wenneberg, 2002) Når de videnskabelige diskussioner ikke afgøres af virkeligheden gennem empirien, hvad er

det så, der afgør dem?

I Wittgensteins vigtigste værk, "Filosofiske undersøgelser" er den grundlæggende pointe, at sprogets betydning bestemmes gennem de situationer, hvor det bruges, altså i den livsform, hvori sproget udspiller sig. Wittgenstein konkluderer, at det, at følge eller anvende en regel ikke er et spørgsmål om at forstå dens logiske form, men er baseret på, om reglen fører til, at den forventede praksis opnås. Pointen er, at en vurdering af et sprog, en teori retfærdiggøres ud fra det, der bliver skabt - på baggrund af sproget. (Wenneberg, 2002)

Jørgensen og Phillips skriver om diskursanalyse. (Winther Jørgensen, M./ Phillips, L., 1999) I Ernesto Laclau og Chantal Mouffes diskursteori præsenteres en pointe, idet der påpeges, at diskurs konstruerer den sociale verden i betydning. (Winther Jørgensen, M./ Phillips, L., 1999) En betydning kan derfor aldrig fastlåses, idet at sproget grundlæggende er ustabil. Ingen diskurs er en lukket enhed, for diskursen omformes konstant i kontakten med andre diskurser. I den forbindelse nævnes diskursiv kamp, hvorved der menes, at forskellige diskurser hver for sig repræsenterer en bestemt måde at tale om og forstå den sociale verden på. De forskellige diskurser kæmper mod hinanden om at opnå hegemoni og fastlåse sprogets betydninger på netop hver deres måde. En indstilling overfor selvfølgelig viden er derfor, at verden ikke umiddelbart kan tages for objektiv given sandhed. Virkeligheden er kun tilgængelig for os gennem vore kategorier. Således er vores viden og verdensbilleder ikke spejlbilleder af virkeligheden derude, men et produkt af vore måder at kategorisere verden på. (Winther Jørgensen, M./ Phillips, L., 1999) I et bestemt verdensbillede bliver nogle former for handlinger naturlige og andre utænkelige. Forskellige sociale verdensbilleder fører til forskellige sociale handlinger, og derved får den sociale konstruktion af viden og sandhed sociale konsekvenser. De konkrete sandheder og den konkrete viden i de forskellige paradigmer udstikker begrænsende rammer for, hvilke identiteter et individ kan påtage sig og hvilke udsagn, der accepteres som meningsfulde og gyldige. (Winther Jørgensen, M./ Phillips, L., 1999) Vi tillægger verden betydning gennem sociale konventioner, hvor bestemte ting forbindes med bestemte tegn. En hund har ingen naturlig forbindelse med det dyr, begrebet refererer til. Ordet hund er spændt ud i et netværk, en struktur af andre begreber, som er forskellige fra den betydning og den lyd, ordet hund har. I kraft af dette, får ordet hund sin betydning. I poststrukturalistisk teoridannelse får tegnene således betydning ved at være forskellige fra andre tegn. Det, de er forskellige fra, kan imidlertid ændre sig alt efter, hvilke sammenhænge, de bruges i. (jf. Laclau 1993a: 433f / Winther Jørgensen, M./ Phillips, L., 1999)). Ordene kan ikke endeligt fikseres i én fastlagt betydning, for tegnenes forhold skaber tegnenes betydning..

"Diskurser er i høj grad med til at producere de subjekter, vi er, og de objekter, vi kan vide noget om." (Winther Jørgensen, M./ Phillips, L., 1999, s.23).

6.2 Diagnosens konstruktion

"Det må derfor konkluderes, at afgrænsningen mellem normale og afvigende tilstande hos børn i de fleste tilfælde beror på et skøn." (Bøving Larsen, H., 2002, s.270).

Helmer Bøving Larsen skriver i en redegørelse om klinisk børnepsykologi med adfærdsvanskelige børn, at der har været tilbageholdenhed med at sætte diagnoser på børn. (Bøving Larsen, H., 2002). Grunden til dette er, at børneklinikere i mange tilfælde har for ringe forklaringsværdi i det praktiske kliniske arbejde, idet at diagnoser ikke har hjulpet klinikerne til at give klienten en bedre behandling. Ifølge en psykosocial model er forstyrrelser ikke sygdomme, men fejludvikling, der foregår inden for rammerne af normale udviklingsprocesser. (Bøving Larsen, H., 2002). Der findes en amerikansk diagnoseliste DSM-IV og en international diagnoseliste ICD-10, der begge giver mulighed for at diagnosticere forskellige former for adfærdsforstyrrelser. De to systemers diagnoser stemmer imidlertid ikke overens, hverken med hinanden eller med sig selv. Kriterierne for at stille diagnose skifter fra udgave til udgave. (Bøving Larsen, H., 2002).

"Systemteorien har ligeledes illustreret, at fænomenerne hænger ubrydeligt sammen og at alle forsøg på at skelne tingene fra hinanden bestemmes af observatørens perspektiv og de tanker, vi gør os om fænomenerne. Derfor vil mange psykologer springe årsagsforklaringerne over og gå direkte til forsøg på at behandle adfærdsforstyrrelserne. Imidlertid er det min påstand, at mange psykologer alligevel mere eller mindre implicit medbringer en kausal teoriforståelse, ofte i form af det, som i dette kapitel er kaldt 'den psykosociale model', hvori der optræder forskellige opfattelser af årsager til problemernes opståen og udvikling. Deres terapeutiske tilgang vil være styret af deres opfattelse af, hvad der har forårsaget fejludviklingen, hvad enten det er i barnets neurobiologi, dets adfærd, dets forståelse af sig selv og andre eller dets samspil med omgivelserne.." (Bøving Larsen, H., 2002, s. 281).

6.3 Diagnosens stigmatisering

Bowlby definerer indre arbejdsmodeller, som individets bevidste og ubevidste mentale oplevelse af verden, af sig selv i verden, hvormed det opfatter begivenheder og gør sig forestillinger om verden. Ifølge Bowlbys tilknytningsteori vil organiserede mentale repræsentationer virke aktivt under oplevelsen af senere interpersonelle sammenhænge.

”Den kontinuitet, der kan observeres i den måde, hvorpå barnet indgår i samspil med forskellige personer i nære relationer kan være resultatet af en gradvis øget indre organisering af de følelser, trosforestillinger og forventninger til relationen, som er tilgængelige for barnet.” (Bøving Larsen, H., 2002, s291)

Larsen påpeger, at en utryg tilknytning motiverer barnet til senere at undgå alt for nære og tillidsfulde relationer. Adfærdsproblemer kan således opfattes som en måde, hvorpå utrygge børn søger at få opmærksomhed fra uengagerede eller afvisende omsorgspersoner. Pattersons coercion theory forklarer, hvorledes et lille barn altid forsøger at få forældrenes opmærksomhed ved hjælp af gråd, klynken, raserianfald. Derved kan der opstå samværsformer præget af gensidig magtanvendelse og tvang. (coercive family systems). Larsen påpeger at processen kan iagttages mellem deprimerede mødre og deres små drengebørn. Her kan moderens irritabilitet og tendens til at lukke sig inde i sig selv provokere drengen til aggressiv adfærd, der nærmest tvinger moderen ud af hendes depressive isolation og samtidig sætter en kæde af negative interaktioner i gang, som fremover vil præge deres samvær også den dag, hendes depressive stemning er lettet. Ifølge denne teori udvikler barnet aggression, fordi det kan betale sig at gå til modangreb. Barnet integrerer derved principper for relationer, principper for måden at være sammen med andre på, principielle mønstre i det, det føler, tænker og gør samt principper for, hvordan man tilpasser sig forandringer og søger at klare vanskeligheder. (Bøving Larsen, H., 2002). Barnets interaktionsstil, dets relationsformer og måder at omgås andre på, udløser reaktioner fra omgivelserne, som atter er med til at vedligeholde problemadfærden. Sådanne handlemønstre fortsætter videre i voksent livet.

”De negative oplevelser, som den antisociale voksne mere eller mindre konstant udsætter sig selv for (afskedigelser, tab af venner, skilsmisse etc.) er i sig selv ofte af en art, som kan fremkalde eller vedligeholde dårlig psykisk trivsel. Med andre ord kan man ikke uden videre hævde, at den antisociale voksnes problemer kan føres tilbage til problemerne i hans barndom – de kan lige såvel

skyldes effekten af de vanskeligheder, han oplever i sin nuværende situation.” (Bøving Larsen, H., 2002, s.295)

I dette perspektiv gives der anledning til at antage det fænomen, at årsag og virkning aldrig er kongruente i menneskelige forhold. I materiel forståelse er der klar årsag til, at virkning sker. I menneskelige relationer kan årsag og virkning vende sig, således at virkning bliver til årsag og årsag bliver til virkning.

Eksempel: Den tanke, at beskrive et menneske som uintelligent har grundlag i at antage, at dette menneske er uintelligent. En antagelse, der er umiddelbar årsag til beskrivelsen. Et menneske, der tror på en antagelse om at være uintelligent, opnår en perception indeholdende ovennævnte antagelse. Dette menneske vil højst sandsynlig agere meningsfuldt heri og opnå at være uintelligent i omgivelsernes paradigme.

Beskrivelser får mennesker til at identificere sig med det billede, den opfattelse, beskrivelsen angiver. Billedets forestilling indgår i den pågældendes perception, og handling sker derudfra i bevægelsesmønstre. Der foregår en synkronicitet med andre menneskers bevægelsesmønstre, og der sker umærkeligt en bekræftelse af det forventede identificerende koncept. Den sociale kraft i ønsket om at være forbundet med, i kontakt til og elsket med opmærksomhed af andre mennesker kan resultere i, at brugere med behov for hjælp bekræfter identifikation af konstruerede diagnoser. Således kan en diagnose stigmatisere omgivelseres 'forventninger' ind i et menneskes perception. Diagnosen opnår derved, at få en bruger til at fremgå i en social forventet rolle, et sygdomsbillede, der er vanskeligt at komme ud af.

7.0 Stemthed

Begrebet stemthed er udviklet af K.E.Løgstrup som en livsfilosofi. Stemthed betegner det fænomen, at et menneske i mødet med naturen, mennesker eller objekter er i åbent modtagende indstilling. Løgstrup beskriver stemthed ved at tage udgangspunkt i det særegne, at sansning og forståelse er spundet sammen. (Kirsten Fink-Jensen, 1998). For Løgstrup er der tale om en udveksling af umiddelbar og stemt sansning. Ifølge Pahuus har stemthed også at gøre med, inddragelse af den forståelsesproces, der finder sted. I stemthed stiller vi os personligt til rådighed med, hvad vi har af følelser og erfaringer. Løgstrup udtrykker, at den stemte oplevelse vil artikulere sig, og han peger på

stemtheden i hans gåture på Mols, hvor naturen er omkring ham hele tiden. Selv om han går i sine egne tanker, har de omgivelser, han går i, indflydelse på sindet og tankevirksomheden. Ifølge Løgstrup fremkommer en ønsket artikulation i mange symbolske sprogformer, såsom bevægelser, billeder eller skulpturer.

Tidligere oplevelser kan erindres i en særlig erkendelsesmulighed, idet at mennesket er forbundet med det sansede. Der er ingen afstand. (Kirsten Fink-Jensen, 1998) I sanselighed vil erindring genkalde følelser og betydninger fra tidligere oplevelser. Følelser og tanker kan derfor genopvækkes i sansning. Ifølge Marcel Proust (Kirsten Fink-Jensen, 1998) er de forskellige følelser, der har ledsaget personlige oplevelser, en viden, som kroppen er bærer af. Det er en viden, der genopvækkes i lignende sanseoplevelser. Når erindring er tydelig, bliver det muligt at opnå ny erkendelse af egne følelser og dermed udvikle selvet. Løgstrup påpeger, at mennesket grundlæggende er stemt i sansningen.

”Det betyder, at det lille barn har uendelige mange stemte oplevelser, som det ikke kan komme på afstand af, men som det kropsligt tilegner sig og derfor kan øse af, når det får nye oplevelser.”
(Kirsten Fink-Jensen, 1998, s.24).

At bringe stemthed behøver personlig opmærksomhed. En opmærksomhed til at lede sig selv i stemthed med. Det kan således være en pædagogisk metode, at hjælpe mennesker til, ved hjælp af øget opmærksomhed, at erhverve sig personlig stemthed og selvfølelse, dette som udviklingsmulighed til refleksion, erkendelse og ansvarlighed.

Som underviser på Kolding Pædagogseminarium arbejder jeg til daglig med begrebet stemthed. Det omhandler studerendes mod til at spille musik, synge, skrive opgave, reflektere. Den største hindring til at praktisere ovennævnte er de studerendes egne forestillinger og bekræftelse heri. En forhindrede selvdiagnosticering. Ved gentagende øvelse, med kreative udfoldelsesmuligheder, leg og frihed til at forske, er der mulighed for nye personlige handlemuligheder.

Opgang 2 i Århus er et teater projekt omhandlende aktivering af sociale udsatte unge. Her kommer forskellige unge i arbejde som skuespillere i en periode. Temaet for periodens teaterstykke, periodens professionelle opsætning skabes ud fra den pågældende gruppes egne livshistorier og livs problematikker. Et teatermedlem spiller aldrig sin egen rolle, altid en andens livshistorie. I kraft af

teatervirksom stemthed opnår de unge at få medfølelse for egen samt deres kammeraters livshistorie. Samtidig ses ens egen livsbane i nyt perspektiv. På denne måde kan de social udsatte unge opnå ny erkendelse, ny perception om eget liv. Teatret foregår på professionel basis og kræver hård arbejdsindsats samt disciplin af de unge. Således er der mulighed for at lede de unge ud af den manglende opmærksomhed, som social deroute har givet og give de unge mulighed for at skabe sig selv et nyt selvbillede, et nyt perspektiv.

8.0 Konklusion

Den sociale *essens* er som Dreyer og Sehested påpeger ikke ultimativ, men nødvendigvis heller ikke en påført konstruktion. Konstruktivisme er, at videnskaben ikke korresponderer med tingenes egentlige *essens*. I erkendelse af at finde egen personlige *essens*, (mening) er der mulighed for, 'at lade være'. Dette frem for at konstruere en identitet ud fra diagnose. I det stemte rum arbejdes der pædagogisk med kreativitet, fokus på menneskelig oplevelse og selverkendelse. Der er det ikke fag personen, der konstruerer en manglende viden, men brugeren selv, som opnår at fortælle og udtrykke sig autentisk. Det stemte rum kan være arbejdet med musik, teater, afspænding, naturoplevelser. Rum, der alle giver mulighed for, at brugeren tager ansvar i kraft af sanseintegrerede oplevelser.

Den tavse viden er en faktor, når der stilles diagnose. En fagperson kan underforstået objektivitets kriteriet ikke påvirke med tavs viden i forhold til at stille en diagnose. Da tavs viden er en implicit faktor i forhold til diagnose fænomenet, må en diagnose i socialpædagogisk perspektiv derfor forstås som et muligt, foranderligt udgangspunkt med det formål at fremme en udviklings proces hos en bruger. Dette i erkendelse af, at der findes andre perspektiver, paradigmer end den diagnosen stilles ud fra.

Stemthed i socialpædagogisk arbejde kan benyttes som middel til at opløse en brugers egen forestilling af det, som hæmmer personlig udvikling. At skabe befordrende stemthed i pædagogiske aktiviteter betyder, at brugere får frihed til at opleve sig selv, at se sig selv med nye forestillinger og deri skabe eget sanseintegreret *perspektiv*.

At benytte stemthed befordrende i socialpædagogisk arbejde vil derfor kunne give brugere mulighed for selv at handle sig tilmed at opnå selvfølelse og frihed til at tænke. I en sanselig værens form kan mennesker opleve tidligere følelsesmæssige oplevelser og forstå dette som grundlag for

den mening og den essens, hans eller hendes liv er skabt af. Dette som selverkendelse til at skabe ny forestilling, perception og ny adfærd med. Diagnose begrebet kan ved hjælp af et sanseligt og et kropsligt personligt arbejde gøres foranderligt. Professionelles fortolkninger af en bruger kan blive sekundære i forhold til brugerens egen erkendelse og selv fortolkning, når der træder en ny perception og ny erkendelse i stedet.

For at opnå opmærksomhed til selvrefleksion, behøves der en sanseudviklende *intension* og indsats. Sanseintegration er kondition af sanser, og når en bestemt situation påkalder en fuldstændig opslugthed af aktivitet, medfører det, at den pågældendes opmærksomhed vil blive fuldt tilstede. Der er ikke nogen psykisk energi tilbage til at bearbejde anden information end den aktiviteten påkalder. Dette er det karakteristiske træk ved stemthedens optimale oplevelse, hvor mennesker bliver fuld optaget af det, de foretager sig og er i. Derved bliver aktivitet spontan, og der er i bevidstheden ikke skel mellem person, tilstand og handling. Om det er at danse, at bjergbestige, at afspænde, så er den fulde opmærksomhed og den værende tilstedeværelse en tilstand, der skaber lykke følelse. Den psykiske energi bliver brugt helt til optimal opmærksomhed, uanstrengt samt med færdighedskrævende adfærd. Færdighedskrævende adfærd skaber opmærksomhed, der er nødvendig for at være nærværende. Når tilstedeværende oplevelse opnås, er bevidstheden i gang med at omdanne sig. Dette er en bevidsthedsmæssig sanse integration, der betyder mulighed for at opnå erkendelse i kraft af optimal oplevelse.

Et menneske, som hele sit liv har været udsat for omsorgssvigt, lukker 'synet' til sine indre sanseoplevelse og er derved ude af stand til at opleve forbindelse til sine handlinger. En dyb koncentreret pædagogisk indsats med sanseintegreret indre og ydre stemthed, vil kunne bringe en harmonisk tilstedeværende opmærksomhed til et menneske, der har lidet overgreb, omsorgssvigt eller andet. Således kan der åbnes langsomt, sanseligt for at gøre dette menneske bevægende, medfølelse samt selvansvarlig og overflødig gøre en diagnoses stigmatisering.

8.0 Litteratur

Antonovsky, Aaron (2000) *Helbredets mysterium*, Hans Reitzels Forlag

Ayres, A. Jean (2002), *Sanseintegration hos børn*, forlag: Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag A/S (opr. Munksgaard 1984)

Bøving Larsen, H. (2002) *Klinisk børnepsykologi og de adfærdsvanskelige børn*. (S.268 –311) I: Hermansen, M., & Poulsen, A., (red) *Samfundets børn*, forlaget KLIM

Brante, T. (2006). *Den nye psykiatrin: exemplet ADHD*. I: Hallerstedt, G. (Red.) *Diagnosens makt – om kundskab, pengar och lidande*. Forlaget Daidalos

Csikszentmihalyi, Mihaly (2005), *Flow – optimaloplevelsens psykologi*, Dansk Psykologisk Forlag.

Dreyer Hansen, A. og Sehested, K. (2003). *Konstruktive bidrag*, Roskilde Universitets Forlag (s. 7 – 21).

Ejlertsen, Lisbeth, (2007) *Flow – følg glæde og energien*, Rosinante

Fink-Jensen, Kirsten (1998) *Stemthed – en basis for æstetisk læring*, forlag: Danmarks lærerhøjskole

Fog, Jette (1998), *Saglig medmenneskelighed*, Hans Reitzels Forlag

Johannisson, K. (2006). *Hur Skapas en diagnos? Ett historisk perspektiv*. I: Hallerstedt, G. (red.) *Diagnosens makt – om kundskab, pengar och lidande*. Forlaget Daidalos

Kirkebæk, Birgit (1997). *Om at diagnosticere i den gode sags tjeneste*. I VERA nr. 1 1. oktober 1997: *I den gode sags tjeneste*

Wenneberg, S.B. (2002) *Socialkonstruktivisme – positioner, problemer og perspektiver*, Samfundslitteratur (s. 55 – 67)

Winther Jørgensen, M. og Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitets Forlag (s.9 – 33)

Yoshigasaki, Kenjiro, (2005) *En fremmedes indre rejse*, Damgaard-Jensen A/S